

Érdekes nyelv (4 fő). Közülük az egyik azt írta: *Rendkívül* érdekes. Negatív indoklás egyetlenegy féle volt: Unalmas (4 fő).

A felmérés tehát igazolta azt, amit az egyévi közös munka tapasztalata sejtett: a gyerekek szeretik a latint, szívesen tanulják. Tervünk az, hogy az 5 évi tanulás után a legjobb tanulók középfokú nyelvvizsgát tehessenek, és így a középiskolában már nem kell latin nyelvvvel foglalkozniuk. Latintudásuk nyilván megkönnyíti majd további két nyelv elsajátítását a középiskolában, és esetleg előnyt jelent számukra felsőfokú tanulmányokra való jelentkezésnél is.

H. TÓTH ISTVÁN
Kecskemét

Olvasásfejlesztés — irodalomtanítás — könyvtárhasználat

A címben jelzett gondolatok tantárgy-pedagógiai értékek. De nemcsak azok, hanem egyúttal számottevő fontosságú feladatok körvonalazói is.

Valószínűleg egyetért velem az olvasó abban, hogy az olvasóvá, könyv-, könyvtárhasználóvá nevelés középpontjában a szépirodalomnak kell állnia, amely köré sokféle szöveget szervezhetünk olvasásfejlesztő céltételezésünknek megfelelően. Olvasásfejlesztő irodalomtanításunk az időtényezőre, az alapozó funkció fontosságára, a tartalékfeltárás szükségességére, továbbá az önművelés korparancsára is figyelemmel volt a program rendező elveinek kidolgozásakor. Mindezen gondolatokkal szembesülnünk kellett, amikor körvonalaztuk a műveltségtartalmakat, a szépirodalmi szemelvényeket és egyéb szövegféleségeket.

Abból indultunk ki, hogy a szépirodalom különös világot tár elénk. Ezt a világot az alkotó sajátos ábrázolási, megjelenítési, kifejezési formák segítségével mutatja be az olvasónak. E világ megismerésének azonban az a feltétele, hogy a befogadó:

1. olvasási készséggel;
2. a szépirodalom formanyelvének ismeretével rendelkezék, nevezetesen:
 - a) grammatikai és szövegnyelvi ismereteknek a működtetésével;
 - b) a szavak konkrét jelentése mögé tekintés készségével;
 - c) a hagyományostól eltérő kifejezőrendszer befogadásával;
 - d) az esztétikai, irodalomszemléleti kompetencia alkalmazni tudásával. (1)

Szemléletünk következő motívációja: az oktatás folyamata lényegében információs folyamat. Az információ szempontjából az oktatási folyamat lényege: ha a gyermekeket valamilyen célszerű tevékenységre akarjuk oktatni, tegyük lehetővé számukra, hogy:

1. megkaphassák a szükséges mennyiségű információt;
2. feldolgozhatják, kisajátíthatják ezt az információt;
3. hatékonyan megőrizhessék a feldolgozott és kisajátított információt;
4. újraalkothassák és/vagy alkalmazhatják a feldolgozott, kisajátított, hatékonyan megőrzött információt. (2)

Az elsajátításra *kiszemelt tudást* alapanyagának, a megmunkált, az *előkészített tudást* pedig produktumnak nevezi NAGY JÓZSEF. (3) Hogy miképp lesz a kiszemelt tudásból az oktatásra előkészített tudás, azt sokféle tényező befolyásolja. Így a tudástechnológia (módszerek, elvek, ismeretek, eljárások, technikák összessége) és a tudástechnológus kutató-fejlesztő tevékenysége.

Ahhoz, hogy az elsajátítandó, tárolandó, az újabb felhasználásra alkalmas tudást bevigyük az oktatási folyamatba, tisztában kell lennünk helyzetünkkel:

1. a *kiinduló állapottal* (az előkészített tudás), továbbá
2. a *befogadói feltételekkel*, vagyis tanulóink életkorával, előismereteikkel, tudásbeli különbségeikkel, olvasottságukkal, könyv-, könyvtárhasználati tudásukkal stb.

A pedagógiai közgondolkodás képességfejlesztésen főleg az érzékelés, észlelés, felidézés, emlékezés, gondolkodás stb., azaz a *funkcionális képességeknek* a fejlesztését érti. Mi ezek közül a gondolkodást helyezzük előtérbe, mert ezzel a tevékenységgel a meglévő tudásból új tudás létrehozását indukálhatjuk.

A gondolkodáshoz információ kell. Az információt elemző, új értékeket előállító, azaz alkotó gondolkodással dolgozzák fel a gyermekek. Hogy erre valóban képesek legyenek, cselekedtetni, tevékenykedtetni kell őket, vagyis: beszéljenek, olvassanak, írjanak — gondolkodva. E verbális kommunikációs készségek fejlesztésének középpontjába a szöveggel való bánni tudást: az olvasást állítottuk. Döntésünket az befolyásolta, hogy az

OLVASÁS

néma (elemző)	hangos (tolmácsoló nem alkotó)
értő (elemző)	értő (elemző)
szövegfeldolgozó	szövegfeldolgozó
(alkotó)	(alkotó)
<i>beszédben és/vagy írásban</i>	<i>beszédben és/vagy írásban</i>

az önképzés, az önművelés alaptevékenysége. Az olvasás készségének kialakulásával nemcsak a beszéd és az írás készsége fejlődik, hanem további készségek, illetőleg képességek megszerzése is lehetővé válik általa. A beszéd, az olvasás és az írás egymásra hatását nem szabad figyelmen kívül hagyni a verbális kommunikációs készségek fejlesztésekor, tekintettel a kölcsönhatások szövevényes rendszerére. (4) A verbális kommunikáció részterületeinek (beszéd, olvasás, írás) új értékeket előállító szakaszában alkotó tevékenység zajlik, amely a gondolkodás szüntelen fejlesztését követeli.

Mit tehet az irodalmat, a könyv-, könyvtárhasználatot tanító pedagógus tanítványai verbális kommunikációs készségeinek, alkotó, új értékeket teremtő gondolkodásának, rövidebben: sokoldalú személyiségének fejlesztéséért? Valamennyi — gondolkodtatással s gondolkodással átszótt — tevékenység kiindulópontja, a mi esetünkben, az irodalmi alkotás olvasása — értelmezése. A szókincs gondozása és a nyelvi szerkezetek alkotása is a műközpontú olvasásfejlesztésből kiindulva válik tartalmassá. Az esztétikai élményt nyújtó szövegtolmácsolás két pólusú: a felolvasó (adó) és a hallgató (vevő) kapcsolatának középpontjában az irodalmi mű áll. A mű készítette a tolmácsolót (adó) az alkotás előadására, bemutatására, s ugyanez a mű ösztönözte a befogadót (vevő) az alkotás — remélhetőleg — mélyebb megismerésére.

Az olvasás, az információ értelmezése, a szókincs gazdagítása, a szövegtolmácsolás a beszéd, az olvasás és az írás készségét, tágabban az önművelés képességét, ezzel együtt a gondolkodást fejlesztik. (5)

Az eddigiek figyelembevételével a következőképpen rögzíthetjük az olvasásfejlesztő irodalomtanítás célját és feladatait, különös tekintettel az személyiségre:

1. az *olvasásfejlesztő irodalomtanítás célja*: a tapasztalás-kommunikáció-gondolkodás forrásokból minél több leképzési móddal közölt és minél több csatornán áramló összehangolt hatás érje a gyermekeket, hogy irodalmi élmények nyújtásával és/vagy befogadásával fejlődjék
 - a) az önképző, önnevelő, önművelő szándékuk;
 - b) az alkotómunka iránti vonzalmuk;

c) az ember iránti tiszteletük;

d) a világról alakuló képük.

2. az olvasásfejlesztő irodalom tanítás feladatai: tudjanak a gyermekek (kommunikációs ismereteik birtokában) új értékeket előállító, alkotó gondolkodással az őket körülvevő információkat feldolgozni, hogy:

a) beszédükkel;

b) megértő, bíráló-elemző, problémamegoldó olvasásukkal;

c) alkotó írásukkal

részesei lehessenek a környezetükben és/vagy a világban zajló eseményeknek, folyamatoknak. (6)

Olvasásfejlesztő irodalomtanításunk a korszerű információfeldolgozáson, továbbá a könyv-, könyvtárhasználaton alapul. A tudástechnológia elméleti ismeretein túl FRIED ISTVÁN következő gondolataiból merít frissítő erőt programunk (7):

„... az olvasás: fölfedezés, többet tudunk meg önmagunkról, a világról, a múlt-ról, a jelenről, a jövőről, ha rendszeresen és figyelmesen olvasunk. Az olvasás megismerés, az élettapasztalat gyarapítása...”

IRODALOMJEGYZÉK

[1] DURKÓ MÁTYÁS: *Olvasás, megértés*. Budapest, Gondolat, 1976.

[2] BESZPALKO, V. P.: *Információs pszichológia és didaktika*. Budapest, Tankönyvkiadó, 1968.

[3] NAGY JÓZSEF: *A tudástechnológia elméleti alapjai*. Veszprém, OOK, 1985.

[4] FÁBIÁN ZOLTÁN: *A beszéd és az olvasás együttes fejlesztéséről*. Szolnok, Pedagógiai Továbbképző Intézet, 1977.

[5] H. TÓTH ISTVÁN: *Olvasásfejlesztő irodalomtanítás* (doktori értekezés). Szeged, 1988.

[6] H. TÓTH ISTVÁN: *Híradás az olvasásfejlesztő irodalomtanításról*. Kecskemét, Művelődésügyünk, 1990. 7:42—53.

[7] FRIED ISTVÁN: *Tíz híres regény*. Budapest, Gondolat, 1989.

NANSZÁKNÉ DR. CSERFALVI ILONA

Debrecen

Nehéz történelemtanárnak lenni

„A történelem az egyéni ember szociális cselekvése a társadalom és a kultúra változása közben. Minden jelenben legalább ötven százalék múlt rejlik, amit meg kell ismernünk és fel kell tárunk, ha nem akarjuk elszalasztani azt, ami valóban haladás.” Egy ünnepi kiadványban olvashatjuk ezeket a mondatokat. Ha komolyan vesszük és mérceként alkalmazzuk e megállapítást, akkor nyilvánvaló: a történelem, illetve a történelmi tudat a lakosságban és az ifjúságban elengedhetetlen feltetele egy működőképes demokratikus társadalmi rendnek. Főiskolai hallgatóinkkal együtt felébredt a kíváncsiságunk arra, hogyan is fest a mai fiatalok történelmi tudata. Evégből eszmecsereket folytattunk tanulókkal, tanárokkal és szaktanácsadókkal a történelem társadalmi jelentőségéről.

„Állítsátok pellengérré a boszorkányt!... A pellengérré vele! — Le vele, egésetek meg ezt a női ördögöt!” Az izgatott kiabálás megtölti a nagytermet, amelyben egy csoport lökdös maga előtt egy fiatal nőt a képzeletbeli pellengér felé. Azért csak képzeletbeli ez a pellengér, mert a jelenet nem a való életben játszódik le, hanem egy rögtönzött színpadon. A részt vevő felső tagozatos tanulók tanáruk vezetésével egy 1675-ben lefolyt boszorkánypert rekonstruálnak színjátékszerűen.

A tanár óvatosan felozlatja a csoportot, visszaküldi a „színészeket” az eredeti felállásba, itt-ott tippeket ad nekik, és a kelléken igazít még valamit. A véletlen